

YEREL HALKIN SURİYELİLERE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Hülya Yiğit ÖZÜDOĞRU¹, Adnan KAN², Latife USLU³, Esra YAMAN⁴

Öz

Türkiye'nin, jeopolitik konumu, tarihi ve kültürel bağlarından dolayı hâlen devam etmekte olan Suriyeli mülteci krizinden uzun soluklu olarak etkileneceği aşikârdır. Bu durumun bir ürünü olarak Türkiye'ye göç eden Suriyeliler toplumumuza yeni bir sosyal grup olarak dâhil olmuşlardır. Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeye başlaması, Türkiye'de yaşayan halkın kültürü ile kendi kültürleri arasında bir gerilimin yaşanmasına neden olmuştur. Bu bağlamda Suriyelilere yönelik tutumların bilinmesi başta uyum çalışmalarında kullanılmak üzere kamu politikalarını belirlemek vb. amaçlarla birçok alanda istenen bir durum hâline gelmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı yerel halkın Suriyelilere yönelik tutumunu ölçen geçerli ve güvenilir bir araç geliştirmek olarak belirlenmiştir. Halkın Suriyelilere yönelik tutumunu ölçmek amacıyla geliştirilen bu ölçeğin; sahada yürütülecek uyum ve politika geliştirme çalışmalarına katkı sağlaması beklenmektedir. Ölçme aracının geçerlik ve güvenilirliğin test edilmesi amacıyla 540 kişilik çalışma grubundan elde edilen verilerle 26 maddeden oluşan kabul etme, tehdit ve reddetme olarak adlandırılan üç faktörlü yapı belirlenmiştir. Ölçeğin tümü için elde edilen iç tutarlık kat sayısı. 965; KMO değeri. 969 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin faktörlerinin açıkladığı toplam varyans oranı 66,335'tir.

Bu bulgulardan yola çıkarak ölçeğin yerel halkın Suriyelilere yönelik tutumlarını ortaya koymak için geçerli, güvenilir ve ölçülmek istenen özelliğe sahip olan ile olmayanı ayırt etme özelliğine sahip olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Yerel Halk, Suriyeli, Tutum Ölçeği, AFA, DFA

¹ Sorumlu Yazar, Öğretmen, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, e-posta: hulya.ozudogru@ailevecalisma.gov.tr; hulyayigit2005@gmail.com

² Sorumlu Yazar, Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, e-posta: adnankan@gazi.edu.tr

³ Uzman Yardımcısı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü

⁴ Uzman Yardımcısı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü

A STUDY ON DEVELOPING AN ATTITUDE SCALE TOWARDS SYRIANS

Abstract

It is obvious that Turkey will be affected on the long-term by Syrian refugee crisis, which still continues, because of its geopolitical position, and historical and cultural ties. In consequence of this situation, Syrians who migrated to Turkey have been included into our society as a new social group. With the start of the Syrians migrating to Turkey, they have caused a tension between the culture of the people living in Turkey and their own culture. In this context, knowing the attitudes towards the Syrians has become a desirable situation in many fields, most notably being used in adaptation studies, with the purposes such as determining public policies. In this regard, the purpose of this study was designated as 'to develop a valid and reliable tool that measures the attitude of local people towards the Syrians.' It is expected that this scale, which was developed in order to measure the attitude of the local people towards the Syrians, will contribute to adaptation and policy-development studies that will be conducted in the field. In order to test the validity and the reliability of the measurement tool, a three-factor construct, which consisted of 26 clauses and which were called acknowledgment, threatening and rejection, were determined with the data obtained from the study group of 540 people. Internal consistency coefficient obtained for the whole scale was found .965; and KMO value was found .969. Total variance ratio that the factors of the scale explain is 66,335. Considering these findings, it can be argued that in order to reveal the attitudes of the local people towards the Syrians, the scale is valid, reliable and can discriminate between one which has the feature that is to be measured and one which does not.

Keywords: *Migration, Native, Syrian, Attitude Scale, EFA, CFA*

Giriş

En kısa şekilde hareketlilik olarak tanımlanan, toplumsal değişim ve dönüşümün neden ve sonuçları arasında yer alan göç, günümüz dünyasının en önemli sorunlarından birini oluşturmaktadır. Bir yandan insanların daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak istemesi; diğer yandan savaş ve iç çatışmalar gibi sebeplerle ortaya çıkan göçler, sosyal ve mekânsal olarak toplumda yeni sorunlara neden olmaktadır. Türkiye; transit göç yolları üzerinde bulunması, jeopolitik konumu ve sosyokültürel yapısından dolayı birçok kez göç deneyimi yaşamış bir ülkedir. Son olarak da Suriye’de yaşanan iç savaş sonucu büyük bir kitlesel göç hareketine maruz kalmış, uyguladığı *Açık Kapı Politikası* çerçevesinde ülkeye giriş yapan Suriyelilere geçici koruma statüsü vermiştir. Ülkeye giriş yapan Suriyeli sayısının fazla, barınma merkezlerinin kapasitesinin sınırlı olması gibi sebeplerle; Suriye sınırına yakın kent merkezleri başta olmak üzere diğer şehirlere hatta köylere kadar göç ederek yerleşen Suriyeliler toplumumuza yeni bir sosyal grup olarak dâhil olmuşlardır. Bu durum göç eden ve göçe maruz kalan iki toplum arasında sosyal, kültürel ve ekonomik olarak karşılıklı etkileşimin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Suriyeliler birçok nedenden dolayı (yaşam tarzları, tüketim vb. alışkanlıkları) hem buldukları mekânlarda, hem de toplumda ve toplumun bir parçası olan bireyler üzerinde önemli değişimlere neden olmaktadır. Bu nedenlerden yola çıkarak ülkemizde kamu kurum kuruluşları, üniversiteler ve bağımsız araştırmacılar tarafından Suriyelilerin ülkemize gelmeye başladığı ilk yıllardan beri çeşitli boyutları ile söz konusu dış grup üzerine halkın algı ve tutumlarını inceleyen pek çok araştırma gerçekleştirilmiştir. Bunlardan İstanbul’un Sultanbeyli ilçesinde gerçekleştirilen bir araştırmanın sonuçlarına göre; yerel halkın Suriyelilere yönelik duygu ve tutumlarının genel olarak olumlu olduğu tespit edilmiştir. Yapılan başka araştırmalarda da; katılımcıların çoğunluğunun Suriyelilere dair algısının olumsuz yönde olduğu görülmüştür. Suriyelilerin, iş ve yaşam alanlarının güvenilirliğini tehdit ettiği, suç potansiyellerinin olduğu ve Suriyelilere tanınan hakların Türkiye vatandaşlarına tanınmadığı gibi konular dile getirilmiştir. Anket, derinlemesine görüşme vb. yöntemlerle yürütülen bu araştırmalar Suriyelilere karşı olumlu algılara sahip olunduğu gibi olumsuz algılarında var olduğunu ortaya koymaktadır (Afad, 2013; Hugo, 2014; Süleymanov, 2016, s. 9; Eşigül, Arslan, Gencer, Tosun, Korkmaz ve Yıldırım,

2017, s. 28; Birdal, 29 Ocak 2017; Türksam, 2018).

Son dönemlerde özellikle ekonomik nedenlerden kaynaklanan sosyal çatışmalar sonucu bazı gerginliklerin ortaya çıkması (Ankaralı, Pasin, Karacan, Tokar, Künüroğlu, Çaç, Özislam ve Şahingöz, 2017, s. 131) küresel çapta mülteci krizinin devamlılık göstermesi ve bu krizden en çok etkilenen ülkenin Türkiye olması gibi sebeplerle tüm kesimleri kapsayacak şekilde yerel halkın Suriyelilere yönelik tutumunu ölçen bir aracın geliştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Türkiye’de yaşayan Suriyeli sayısının aşırı artışın sonucu olarak ortaya çıkan ekonomik, sosyal, kültürel ve mekânsal etkileri en aza indirebilmek için Suriyelilere yönelik tutumun bilinmesi, karşılaşılabilecek riskleri azaltması, uyum çalışmalarının yapılabilmesi ve doğru politikaların belirlenebilmesi açısından önemlidir. “Nitekim göçmenlerin entegrasyonu ya da kültürel olarak uyum sağlaması kendilerinin çabası ve davranışları kadar, aynı zamanda göç ettiği toplumdaki kişilerin de kendileri hakkında tutum ve davranışları da etkili olmaktadır.” (Süleymanov, 2017, s. 27). Bu bağlamda çalışma Suriyelilerin göç ettiği toplumdaki kişilerin tümüne yönelik olarak tutumu ölçmek amacıyla hazırlanmış olmasından dolayı da konu ile ilgili hazırlanmış olan diğer tutum ölçeklerinden ayrılmaktadır.

Bu doğrultuda çalışmanın amacı yerel halkın Suriyelilere yönelik tutumunu ölçen geçerli ve güvenilir bir araç geliştirmek olarak belirlenmiştir.

Araştırma; giriş bölümünden sonra bu çerçevede kuramsal olarak ele alınmıştır. Sonraki bölümde araştırmanın yöntemi (veri seti ve yöntem) açıklanmış ardından araştırmanın geçerliğe ve güvenilirliğe ilişkin bulgularına yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise bulgulardan hareketle elde edilen sonuçlara ve önerilere değinilmiştir.

Kuramsal Çerçeve

Alan yazında mülteci/Suriyeliler konusuyla ilgili çok sayıda araştırma vardır. Ancak bu bölüm çalışmanın amacı doğrultusunda mülteci/Suriyeliler konusunu tutum ve bileşenleri yönüyle ele alan çalışmalarla sınırlı tutulmuştur. Ölçek geliştirme çalışmalarında, ölçülmek istenen özelliğin iyi tanımlanması, göstergelerinin açık bir şekilde ifade edilmesi, kapsamının istenmeyen

boyutlara sürüklenmemesi için sınırlarının belirlenmesi önemlidir. Bu nedenle bu çalışma tutumun yapısı yönü yoğunluğu gibi tutuma ait özellikler dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Özgüven (2011, s. 353) tutumu, “bireylerin belirli bir kişiyi, grubu, kurumu veya bir düşünceyi kabul ya da reddetme şeklinde gözlenen, duygusal bir hazır oluş hali veya eğilimi” olarak ifade etmiştir. Allport (1935) tutumu, “yaşantı ve deneyimler sonucu oluşan, ilgili olduğu bütün obje ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici ya da dinamik bir etkileme gücüne sahip duygusal ve zihinsel hazırlık durumu” (Aktaran Tavşancıl, 2014, s. 65) şeklinde tanımlamıştır. Diğer bir deyişle “tutum, bir nesneye yönelik olarak belirli bir derecede sergilenen ve olumlu veya olumsuz yönde kendini gösteren bir eğilim” (Eagly and Chaiken, 2007, p. 583) olarak ifade edilebilir. Hogg ve Vaughan (2005, p. 150) ise tutumu “sosyal açıdan önemli kişi, grup, olay veya sembollere yönelik düşünce, duygu ve davranışsal eğilimlerin görece durağan bir örgütlenmesi” olarak tanımlamaktadır. “Tutum çok farklı şekillerde tanımlanmış olsa da her tanımın temelinde bir değerlendirme unsurunun” (Petty, Wegener and Fabrigar, 1997, p. 611) var olduğunu belirtmektedir. Bu yüzden tutumlar genel olarak olumludan olumsuzu doğru değişen bir yapıda tutum nesnelere kısa bir değerlendirmeleri olarak görülmektedir.

Araştırma amacına doğrultusunda yurt içinde Suriyelilere karşı tutumları belirlemeye yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde; 20 maddeden oluşan *Mültecilere Ait Tutum Ölçeği* (Keleş, Aral, Yıldırım, Kurtoğlu ve Sunata, 2016); *Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeği* (Kılınç, Çepni ve Kılcan, 2017); sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını incelemek amacıyla üç alt boyut ve 24 maddeden oluşan *Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği* (Sağlam ve Kanbur İlkgenç, 2017) ve 2017 yılında 28 tutum ifadesinden oluşan üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılarla ilgili tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilen *Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Tutum Ölçeği*, Türkiye’deki sığınmacılarla ilgili güncel gelişmeler doğrultusunda aynı araştırmacılar (Kabaklı Çimen ve Ersoy Quadir, 2018) tarafından yeniden geliştirilerek yürütülen araştırmanın bir parçası olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Seçkin ve Seki (2017)’de Çanakkale ilinin yabancı göçmenlere tolerans seviyesinin belirlenmesi temel aldıkları çalışmalarında tolerans kavramını

tutumlar, değerler ve kendini ifade şeklinde üç alt grubun birleştirilmesi ile elde edilen bir ölçüt olarak tanımlamışlardır. Toleransın temel noktası olarak tutumları ele alan çalışmalarında Çanakkale ilinde yüz yüze görüşme yöntemiyle 12 sorudan oluşan bir anketi 54 kişiye uygulamışlardır. Araştırmada Çanakkale il merkezi için yabancıların sorun olarak görüldüğü, bu sorunların güvenlik (%33,3), barınma (%18,5), ekonomik sorunlar (%16,7), kültürel bozulma (%16,7) şeklinde sıralandığı ve tolerans seviyesinin (tutumların) belirlenmesinin şehirlerin gelişiminde büyümeyi sağlaması için kullanılabileceği ifade edilmiştir.

Yurt dışı örnekler incelendiğinde göçmenlere ve göçmenlik politikasına yönelik tutumlar üzerine yapılan araştırmaların grup pozisyonu teorisine veya daha genel olarak grup tehdidi teorisine (Blumer, 1958) ve ön yargı kuramına (Allport, 1954) dayalı olarak 1970'lerde yapılmaya başlandığı görülmektedir. Her iki teori de grupların dış gruplara yönelik tutumlarını ve ırk ayrımcılığını ortadan kaldırmayı amaçlayan politikaları açıklamaya çalışmaktadır (Fussell, 2014, pp. 479- 481). Bu çalışmalar arasında; dış grup olarak kabul edilen Yahudiler, LGBT'liler, radikal gruplar, ırk ve etnik kimlikleri farklı olan gruplar, ülkelerine yaşamak/çalışmak için gelen göçmen/göçmen grupları ile göçmen politikalarına yönelik araştırmalar yapıldığı tespit edilmiştir (Alba, Rumbaut and Marotz, 2005; Ayers, Hofstetter, Schnakenberg and Kolody, 2009; Geurtes, 2017).

Ayers vd. (2009) tarafından yürütülen bir çalışmada Meksikalıların ülkelerine göçü ile ilgili Amerikan halkının tutumları ölçülmüştür. 2005-2006 arasında 545 kişiden toplanan verilerle sosyal mesafe ölçeğinin (Bogardus, 1933) uyarlama çalışması yürütülmüştür. Bu çalışmada Meksikalılara fiziksel yakınlık ile etnik azınlıklarla temas arasındaki ilişki, göç politikalarını tercih etme durumu ile birlikte değerlendirilmiştir.

Pittinsky, Rosenthal ve Montoya (2011) tarafından dış gruplara karşı pozitif tutumları ölçmek amacıyla *Dış Gruplara Karşı Pozitif Tutumları Ölçme Allophilia Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Geçerliği* adlı 17 maddeden oluşan 5 faktörlü bir yapıya sahip ölçek geliştirilmiştir. Alfieri ve Marta (2014) tarafından bahsi geçen ölçeğin İtalyancaya uyarlama çalışması İtalya'da yaşayan Rumen nüfus için yapılmış, geçerlik ve güvenilirliği test edilmiştir. Aynı ölçeğin geçerlilik ve

güvenirlilik çalışması Magallares ve Morales (2017) tarafından İspanyolların kuzey Afrikalılara karşı pozitif tutumunu ölçmek için yapılmış ve orijinal ölçeğe ait 5 boyut (Affection, Comfort, Kinship, Engagement, Enthusiasm) doğrulanmıştır.

Bahsi geçen tutum ölçekleri incelendiğinde yurt dışında yapılan çalışmaların dış grup olarak nitelendirilen kesimlere, Türkiye’de yapılanların ise daha çok öğrenci ve öğretmenlerin mültecilere karşı tutumunu ölçme ve halkın toleransının bölgesel analizini yapma amacıyla hazırlandığı tespit edilmiştir.

Kuram bir olguyu açıklığa kavuşturmada büyük bir kolaylık (DeVellis, 2014, p. 73) sağladığı için bu çalışma; Suriyelilere/mültecilere/dış gruplara yönelik olarak yurt dışında hazırlanan ve bu bölümde bahsedilen tutum ölçeklerinden ve kuramlardan, giriş bölümünde bahsedilen anket ve odak grup görüşmelerine dayalı çalışmalardaki algı sorularının temalarından, ülkenin veya ülkede yaşayan insanların sahip olduğu veya olabileceği temel çekici faktörlerden ve Stepha and Stephan (1996; 2000) tarafından öne sürülen *Bütünleşik Tehdit Kuramı*’ndan faydalanılarak hazırlanmıştır. Göçmenler de dâhil olmak üzere dış gruplara yönelik tutumları ortaya çıkarmada ve yordamada önemli bir rol oynayan Bütünleşik Tehdit Kuramı gruplar arası ilişkilerde korku ve tehdit algısının rolünü vurgulamaktadır. Gerçek olup olmadığına bakılmaksızın tehdit algısının dış gruba yönelik olumsuz tutumlara sebep olduğu ifade edilmektedir. Bu kurama göre dış grup üyelerini maddi ve fiziksel kaynakları ile kültürel ve ahlaki değerlerini tehdit ettiği şeklinde bir algıya sahip olduğunda dış gruba yönelik olumsuz tutum ve ön yargılar tetiklenmektedir. Bu kuram dış gruba yönelik tutumların belirleyicisi olan dört temel tehdit tipinden bahsetmektedir. Bunlar gerçekçi, sembolik, gruplar arası endişe ve olumsuz kalıp yargılardır (Stephan and Stephan, 1996; 2000).

Araştırma

Veri Seti

Araştırma bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. *Yerel Halkın Suriyelilere Yönelik Tutum Ölçeği (YHSYTÖ)* geliştirmesinde çalışma grubunun özellikleri ve verilerin toplanması aşamaları aşağıda sunulmuştur.

Çalışma Grubu

Çalışma, yerel halkın Suriyelilere yönelik tutumunu ölçmeyi amaçladığı için hemen her meslek ve yaş grubu ile farklı eğitim seviyesinden 540 kişi ile yürütülmüştür.

Çalışma grubunun %34.7'si (n=181) erkek, %65.3'ü (n=344) ise kadındır. Çalışmaya katılan kadınların oranı erkeklerin oranının yaklaşık iki katını oluşturmaktadır. Yaş aralığı 13 ile 68 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 31'dir. Ölçeğe katılanların eğitim seviyeleri ilkökul-doktora arasında değişmektedir. Çalışma grubu belirlenirken tutum ölçeğine konu olan Suriyeliler ile temas hâlinde olan yardım kuruluşu çalışanları ile kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan personel, Suriyeliler ile hiçbir şekilde temas hâlinde bulunması mümkün olmayan gruplar ve temas hâlinde olup sorun yaşaması muhtemel olan gruplar arasında dengeli bir dağılım gözetilmiştir. Ayrıca Suriyelilerin istatistiki olarak sayıca fazla bulunduğu illerde yaşayan kişiler ile sayılarının az olduğu illerde yaşayan kişilere de ulaştırılarak geliştirilecek olan ölçeğin evreni temsil gücünün artması sağlanmıştır. Deneme ölçek formu resmî ve özel sektör çalışanları, ev hanımları, öğrenciler, iş gücüne dâhil olmayanlar, tarım sektöründe çalışanlar gibi geniş bir kesime ulaştırılmıştır. Bu bağlamda bilgiler Hatay, Kilis, Gaziantep, Mardin, Amasya, Ankara, Kırşehir, Çorum, Yozgat, Samsun, Trabzon, İstanbul, Düzce, İzmit, Bitlis ve Iğdır illerinde yaşayan katılımcılardan toplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Son hâli oluşturulan deneme ölçek formu yerel halka çalışma hakkında bilgi içeren açıklayıcı bir metinle birlikte *Google/Anketler* üzerinden elektronik olarak gönderilmiş ve çalışmaya katılabilmeleri için bir bağlantı adresi verilmiştir. Ayrıca sosyal medya hesaplarından gruplara ulaştırılmıştır. Bunlara ek olarak bu tür kaynaklara erişemeyen veya kullanmak istemeyenlere kâğıt ortamda doldurulması için (basılı materyal olarak) e-posta, posta ve elden dağıtılarak ulaştırılmıştır. Katılımcılardan maddelere 1 ile 5 arasında puan vermeleri istenmiştir. 467 katılımcı verilen bağlantı adresi aracılığı ile ölçeği çevrim içi ortamda doldurmuştur. 73 katılımcı ise ölçek formunu kâğıt ortamında doldurmuştur. Veri toplama süreci yaklaşık 1,5 ay sürmüş olup bu

süre zarfında toplam 540 kişiye ulaşılmıştır. Tinsley ve Tinsley (1987) yaklaşık olarak toplamda 300 bireye kadar her madde için 5-10 birey arasında kişiye ulaşılmasını önermektedir (p. 415). Bu bağlamda örneklem büyüklüğünün araştırmanın amacına hizmet ettiği düşüncesiyle veri toplama aşaması tamamlanmıştır.

Yöntem

YHSYTÖ ölçeğinin geliştirilmesi ve verilerin analizi aşamaları aşağıda sunulmuştur.

Ölçeğin Geliştirilmesi

Ölçek geliştirmenin ilk aşamasında alan yazındaki literatür taranarak dış gruba yönelik tutumlar ya da mülteci/göçmenlere yönelik tutumun göstergelerinin neler olabileceği araştırılmıştır. Bu kapsamda ölçek maddeleri tutumun yapısı (bilişsel, duyuşsal, davranışsal) yönü ve yoğunluğuna uygun olacak şekilde bu boyutlar çerçevesinde madde havuzu oluşturulmuştur.

Tutumların ölçülmesinde yararlanılan çeşitli yöntem ve teknikler bulunmaktadır. Bunlardan biri aynı zamanda bu çalışmada da kullanılan likert tipi ölçeklerdir. İlk aşamada literatür taraması sonucu alan yazında tespit edilen çalışmalara dayalı olarak Suriyelilere yönelik tutumları yordayan 65 maddelik deneme formu oluşturulmuştur. Uygunluk değerlendirmesi için uzman görüşüne sunulan maddelerin 16'sı istenen kriterleri sağlamadığı için elenmiştir. Madde sayısının ölçeğin yanıtlanması sırasında ortaya çıkacak random hataların payını azaltması bakımından önemli (Özgüven, 2011, s. 357) ve düşük iç tutarlılığa önlem olduğu (DeVellis, 2014, p. 80) için 10 madde daha yazılarak kalan 49 madde ile birlikte tekrar uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman tarafından yapılan son değerlendirmeye birlikte 54 maddeden oluşan deneme formuna⁵ son şekli verilmiştir. Tutum ifadelerine olumlu cevap verme, doğrulama ya da kabul etme yanlılığından kaçınmak amacıyla (DeVellis, 2014, p. 81). kısa cümleler ile açık ve anlaşılır şekilde 27'si olumlu, 27'si olumsuz olarak yazılmıştır. Hatayı en aza indirmek için ise deneme formundaki olumlu

⁵ Ek-1: Deneme Formundaki Bazı Maddeler

ve olumsuz tutum ifadeleri rastgele sıralanmıştır.

Ölçekteki katılma dereceleri (1) tamamen katılıyorum, (2) katılıyorum, (3) kararsızım, (4) katılmıyorum ve (5) tamamen katılmıyorum şeklinde 5 seçenekli olarak belirlenmiştir. Genel evrenle kullanılacak bir ölçme aracının 5. ve 6.sınıf arasında bir okuma düzeyine sahip bireyler tarafından anlaşılır olmasını hedeflemenin doğru bir yöntem (DeVellis, 2014, p. 82) olmasından dolayı okuma güçlüğü düzeyinin belirlenmesi amacıyla önce 7. sınıfta öğrenim görmekte olan bir öğrenciye okutulmuştur. Dil geçerliliği için Türkçe dil uzmanının görüşü alınarak yazım hataları düzeltilmiştir. 20 kişiden oluşan 7. sınıf öğrencilerine tekrar okutularak anlaşılabilirliği kontrol edilmiştir. Özetle deneme formundaki her bir madde, Suriyelilere yönelik tutumu ölçebilme, ilgili alt tutum boyutuyla ilişkili olma, ifadenin anlaşılabilirliği, dilin uygunluğu, okuma güçlük düzeyi başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi aşamasında aşağıda belirtilen sıra izlenmiştir.

- Verilerin temel bileşenler analizine uygunluğunu saptamak amacıyla, Kaiser-Meyer Olkin (KMO) değeri ve Barlett Sphericity testi,
- Yapı geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA),
- Güvenirliğe kanıt sağlamak amacıyla Cronbach alfa (Cr α) katsayısı,
- Madde geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla madde test korelasyonları,
- Maddenin ölçülmek istenen özelliğe sahip olan ile olmayanı ayırt etme özelliğine sahip olup olmadığını ölçmek amacıyla bağımsız gruplar için t-testi
- Ölçeğin benzer gruplarda aynı yapıyı verebileceğine ilişkin kanıt sağlamak amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA),

Verilerin analizine başlamadan önce uç, sapan ve boş bırakılan değerler incelenmiş olup işlem sonucunda 21 katılımcı elenmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması 519 katılımcıdan gelen yanıtlar doğrultusunda yapılmıştır. Bu çalışmayı yapabilmek için SPSS.21 ve Lisrel 8.80 paket

programları kullanılmıştır. Literatürde, ölçek geliştirme çalışmalarında AFA yapılabilmesi için ulaşılmaması gereken örneklem büyüklüğü konusunda farklı ölçütler ve görüşler bulunmasına rağmen Comrey ve Lee (1992) 300 ve yukarısının örneklem büyüklüğü için uygun olacağını ifade etmektedir (p. 216). Ayrıca AFA ve DFA'nın farklı örneklem gruplarından ya da ayrı çalışmalar hâlinde veya aynı örneklemin alt gruplarından elde edilen veriler üzerinden yapılmasının daha doğru olacağı yönündeki görüşlere (Byrne, Shavelson and Muthen, 1989, p.456) rağmen örneklem sayısı yeterli büyüklükte olduğunda aynı örneklem grubunun rastgele bölünmesi ile elde edilen iki grup veri üzerinden AFA ve DFA'nın yapılabileceği de ifade edilmiştir (Brown, 2015, p. 301; DeVellis, 2014, p. 113). Bu çalışmada örneklem büyüklüğü (n=519) göz önünde bulundurularak araştırmaya katılan grubun rastgele ikiye ayrılmasına AFA (n=300), DFA (n=219) karar verilmiştir. Çalışma grubu ikiye ayrılmadan önce puanlamada olumlu ifadeler 5, olumsuz ifadeler 1 puan olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda olumsuz yazılan 27 madde ters çevrilerek yeniden kodlanmıştır. Ardından araştırma kapsamında verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla KMO değerine bakılmış, verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini kontrol etmek için ise *Barlett Sphericity Testi* yapılmıştır. Analiz aşamasında promax döndürme metodu kullanılmıştır. AFA'nın ardından ölçeğin alt boyutları ve toplam güvenilirlikleri için $Cr \alpha$ katsayısı hesaplanmıştır. İlk grup veri seti üzerinden (n=300) %27'lik alt ve üst gruplar için t-testi yapılmıştır. Ayrıca AFA ile ortaya koyulan teorik faktör yapısının doğruluğunun test edilebilmesi için DFA yapılmıştır.

Bulgular

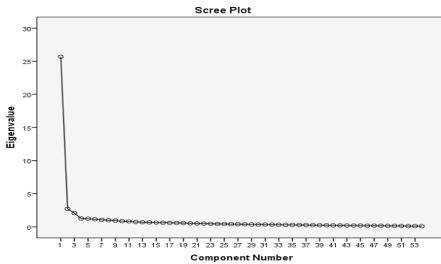
Geçerliğe İlişkin Bulgular

Çalışma grubundan toplanan verilerle yapılan analiz sonucunda KMO değeri .969 olarak belirlenmiştir. Bir KMO değerinin .90 veya üstü olması mükemmel anlamına gelmektedir (Aktaran Sharma, 1996, p. 116). Bu durumda gözlenen .969'luk KMO değeri, 0.90 değerinden yüksektir. Elde edilen bu sonuç örneklem büyüklüğünün faktör analizi uygulaması için oldukça yeterli

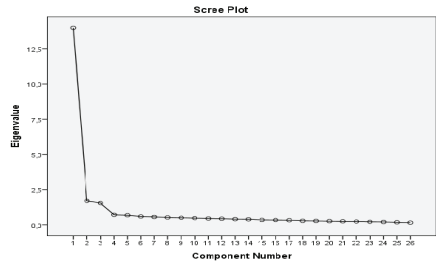
şeklinde değerlendirilebilir. Barlett Sphericity Testi sonucunda elde edilen chi-square test istatistiği ($x^2=12701.878$; $df=1431$; $sig=000$) anlamlı çıkmıştır. Buda verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğinin ve değişkenler arasında yeterli düzeyde ilişkinin var olduğunun göstergesidir. Bu doğrultuda ölçeğin deneme formu verilerinin, faktör analizi yapmaya uygun olduğu görülmektedir.

Ölçeğe ait faktör öz değerleri grafiği incelendiğinde (Şekil 1) deneme ölçeğin öz değeri 1'den büyük 8 faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu 8 faktörün ölçeğe ilişkin açıkladığı toplam varyans %66.984'tür. Söz konusu bu 8 faktörün, açıklanan toplam varyansa yaptıkları katkının önemi çerçevesinde değerlendirildiğinde; öz değeri 1'in üzerinde kalan iki faktörün ortak varyansa katkısının düşük olması nedeniyle öz değeri 2.0 üzerinde olan faktör sayısı da dikkate alınarak çalışmada 3 faktörlü bir yapı oluşturulmasına karar verilmiştir (Şekil 2).

Şekil 1: 54 Maddenin Öz Değer Grafiği

Şekil 2: 26 Maddenin Öz Değer Grafiği

İlk aşamada 2 ve daha az madde ile bir faktöre yük veren (M3, M13, M15, M16) maddeler çıkarılarak faktör sayısı 5' e düşürülmüştür. Hiçbir faktöre yük vermeyen, faktör yükü 0.40'ın altında kalan ve birden çok faktöre 0.25'in üstünde yük veren binişik maddeler ölçekten çıkarılarak 3 faktörlü bir yapı oluşturulmuştur. Ayrıca iki faktöre de yük veren maddelerin yüklerinin arasında en az .20 fark olmasına dikkat edilmiştir. Birinci faktörde yer alan maddelerin faktör yükleri .574 ile .963 arasında; ikinci faktöre ait maddelerin yükleri .620 ile .948 arasında; 3. faktöre ait madde yükleri .555 ile .854 arasında değişmektedir. Ölçeğe ait faktör yüklerinin yüksek olması maddenin ilgili olduğu faktörü açıklama gücünün de yüksek olduğunun göstergesidir (Tablo 1).

Tablo 1: Faktör Yük Değerleri, Ortak Faktör Varyansı ve Faktörlerin Açıkladığı Varyanslar*

Maddeler	Kabul Etme	Tehdit	Reddetme	Ortak Faktör Varyansı
M11	,776			,668
M20	,695			,623
M21	,705			,621
M23	,733			,685
M25	,766			,762
M26	,975			,758
M28	,601			,564
M30	,857			,776
M46	,612			,700
M49	,797			,687
M53	,912			,657
M5		,587		,703
M7		,720		,686
M8		,574		,530
M14		,835		,656
M17		,757		,698
M18		,963		,735
M19		,718		,723
M22		,886		,606
M27		,699		,644
M45		,796		,657
M9			,784	,563
M24			,847	,650
M29			,854	,696
M51			,555	,586
M54			,827	,614
Öz Değer: 13,991		1,705	1,550	
Açıklanan Varyans: 53,812		6,559	5,963	
Açıklanan Toplam Varyans:	66,335			
*Tabloda 0,25'in altındaki madde yük değerlerine yer verilmemiştir.				

Ölçeğin ilk faktörü 11 madde ile toplam varyansın 53.812'sini açıklamakta, 10 maddeden oluşan 2. faktör toplam varyansın 6,559'unu açıklamakta, 5

maddeden oluşan 3. faktör ise toplam varyansın 5.963'ünü açıklamaktadır. Tüm faktörlerin toplam varyansın % 66.335'ini açıkladığı görülmektedir. Oluşturulan faktör yapısının toplam varyansının yarısından fazlasını açıklaması temsil gücünün de o kadar yüksek olması anlamına geleceğinden bu oranın %50 den fazla olması faktör analizi için önemlidir. (Erkuş, 2012; Tavşancıl, 2014, s. 48; Yaşlıoğlu, 2017, s. 77). Bu anlamda ölçeğin istenen kriterleri taşıdığı görülmektedir. Bir maddenin ilgili özelliğe katkısı için ortak varyansın 0,50 ve üstü olması istenir (Erkuş, 2017, s. xx). Tablo 1 incelendiğinde ölçeğe katkı veren maddelerin sahip olduğu en düşük ortak varyansın .530, en yüksek varyansın .776 olduğu görülmektedir. Bu da ölçekteki maddelerinin hepsine birden toplam olarak verdikleri katkının istenen düzeyde olduğunun göstergesidir. Faktörlerde bulunan tutum ifadelerinin içeriği analiz edilmiş ve birinci faktör kabul etme, ikinci faktör tehdit ve üçüncü faktör reddetme olarak adlandırılmıştır (**Tablo 1**).

Aynı çalışma grubu üzerinde ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişki sorgulanmıştır. Alt boyutlar arasındaki korelasyon katsayıları **Tablo 2**'de sunulmuştur. Analiz sonucuna göre boyutların birbirleriyle pozitif yönde $p < .01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmüştür.

Tablo 2: Alt Boyutlar Arasındaki Korelasyon Katsayıları

Faktörler	Kabul Etme	Tehdit	Reddetme
Kabul Etme	1	,804**	,672**
Tehdit	,804**	1	,664**
Reddetme	,672**	,664**	1

** $P < 0.01$

AFA sonrasında ortaya çıkan modelin, yapı geçerliğini değerlendirmek için DFA yapılmıştır. Modeli bir bütün olarak değerlendirmek amacıyla uyum iyiliği indekslerine bakılır. Bu bağlamda çalışmada kullanılmak amacıyla yapısal eşitlik modeline ilişkin literatürün incelenmesi sonucu elde edilen bulgulara göre asgari olarak rapor edilmesi gereken uyum iyiliği değerleri ve referans aralıkları **Tablo 3**'te verilmiştir.

Tablo 3: Uyum İyiliği İndeksleri ve Referans Aralıkları

Uyum İyiliği İndeksleri	İyi Uyum İyiliği Değeri	Kabul Edilebilir Uyum İyiliği Değeri
χ^2	$0 \leq \chi^2 \leq 2df$	$2df < \chi^2 \leq 3df$
p	$.05 < p \leq 1.00$	$.01 \leq p \leq .05$
χ^2/df	$0 \leq \chi^2/df \leq 2$	$2 < \chi^2/df \leq 3$
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 < RMSEA \leq .08$
GFI	$.95 \leq GFI \leq 1.00$	$.90 \leq GFI < .95$
AGFI	$.90 \leq AGFI \leq 1.00$	$.85 \leq AGFI < .90$
CFI	$.97 \leq CFI \leq 1.00$	$.95 \leq CFI < .97$
NFI	$.95 \leq NFI \leq 1.00$	$.90 \leq NFI < .95$
SRMR	$0 \leq SRMR \leq .05$	$.05 < SRMR \leq .10$

Kaynak: Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003:52

Ölçeğin yapısına ilişkin olarak gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizlerinde model üzerinde ulaşılan uyum iyiliği indeksleri **Tablo 4**'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Uyum İndeksleri

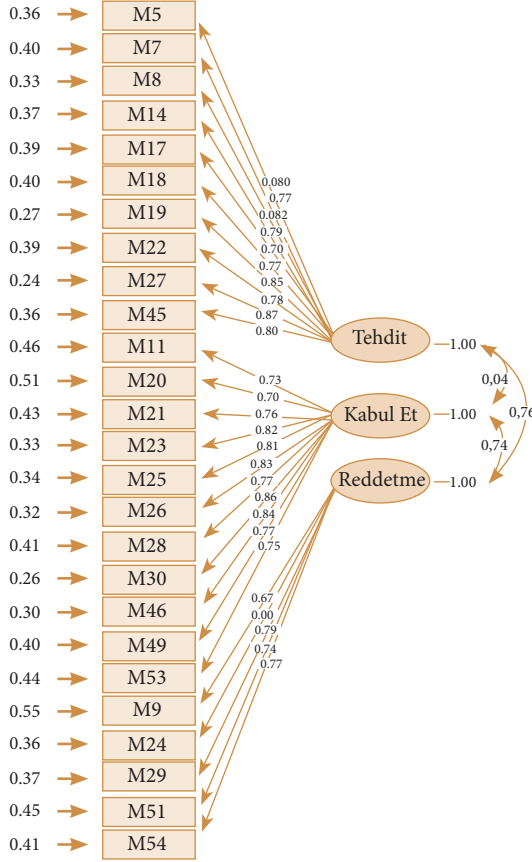
χ^2	χ^2/df	P	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	NFI	SRMR
533.59	1,80266	0,0000	0.060	0.84	0.81	0,99	0.97	.046

Modelin uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde, (**Tablo 3** dikkate alınarak **Tablo 4** değerlendirildiğinde) X^2/df değerinin 1.80266 olduğu görülmektedir. χ^2 değerinin serbestlik derecesine bölünmesiyle elde edilen bu değer maksimum değerinin iki veya üçün altında olması ile ilgili kabul edilebilirlik üzerine tartışmalar bulunmaktadır (Kline, 2010, p. 204). Bu anlamda ölçekte bulunan bu değer 2'nin altında olması oldukça iyi uyum iyiliği değerine sahip olduğunu gösterir. RMSEA değerinin 0,060 olarak bulunması kabul edilebilir uyum iyiliği değerine, SRMR değerinin 0.046 olması iyi uyum iyiliği değerine sahip olduğunun göstergesidir. RMR ve SRMR değeri sıfıra yaklaştıkça test edilen modelin daha iyi uyum iyiliği gösterdiği anlaşılır. CFI ve NFI değerleri incelendiğinde, iki indeks değerinin de .95 ve bu değerden büyük olması mükemmel uyuma sahip olduğunu göstermektedir (Tablo 4). Eğer herhangi bir modelde GFI ve AGFI değeri .90 ve yukarı ise modelin iyim uyum iyiliği değerine, GFI değerinin .90 üstü, AGFI değerinin .85 üstü olması

kabul edilebilir uyum iyiliği değerine sahip olduğunun göstergesidir (**Tablo 3**). Çalışmada modele ait GFI değerinin .84, AGFI değerinin ise .81 olduğu görülmektedir (**Tablo 4**). Ancak yapısal eşitleme modelinin ilk günlerinden beri geliştirilmekte olan tüm uyum indekslerinin hangisinin kullanılacağı ve model değerlendirmesinde uyum indekslerinden hangilerinin sonucunun modeli değerlendirmek için standart kabul edileceğine dair görüş birliği bulunmamaktadır (Engel, Moosbrugger and Müller, 2003, p. 52). Ölçekte DFA analizine ilişkin her bir maddeye ait standardize çözümleme değerlerinin anlamlı olup olmadığını belirlemek için t değerleri incelenmiştir. Bir path diyagramındaki t değerleri 1.96'yı aşarsa .05, 2.56'yı aşarsa .01 düzeyinde anlamlı olduğu sonucuna varılır. Modeldeki tutum maddelerine ait path diyagramındaki t değerleri incelendiğinde 10.73 ile 16.18 arasında değiştiği gözlenmektedir. Bu doğrultuda ölçekteki t değerleri tüm maddeler için $p < .01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ayrıca madde faktör yüklerinin 0.67 ile 0.87 arasında değişmesi ilgili faktörü iyi düzeyde temsil ettiğinin göstergesidir. DFA'dan elde edilen sonuçlara göre üç faktör arasındaki korelasyon değerleri tehdit-kabul etme 0.84, kabul etme-reddetme 0,74, tehdit-reddetme 0.76 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler üç faktörün birbiriyle ilişkili olduğunun göstergesidir (**Şekil 3**). Sonuç olarak DFA sonrası elde edilen uyum indeksleri bütün olarak değerlendirildiğinde, ölçme aracının genel olarak iyi uyum iyiliği değerlerine sahip ve uygulanabilir olduğu söylenebilir.

Şekil 3: Modele İlişkin Faktör Yüklerini Gösteren Path Diyagramı

X²=531.28, Serbestlik derecesi =296, p Değeri: 0.000, Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü=0.060

Güvenirlğe İlişkin Bulgular

0.0 ile 1.0 arasında değişen değerler alabilen Cr α katsayısının bu iki uç değerden birini alması mümkün değildir (DeVellis, 2014, p. 99). Cr katsayısı 1'e yaklaştıkça ölçekte yer alan maddelerin iç tutarlılığının yüksek olduğu sonucuna ulaşılır ve olabildiğince 1.00'e yaklaşması istenir (Erkuş, 2017, s. 53). Ölçeğin tümünde α değeri .965; kabul etme faktörü için α değeri .949; tehdit faktörü için α değeri .940; reddetme faktörü için α değeri .849 olarak bulunmuştur. Bu doğrultuda ölçeğin oldukça yüksek bir iç tutarlığa sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 4: Madde Ortalama, Standart Sapma, Madde Toplam Korelasyonları ve Madde Çıkarıldığında Cronbach Alfa Katsayısı

Faktör 1: Cr α , 949 Kabul Etme	X	S	Madde Toplam Korelasyonu	Madde Çıkarıldığında Cr α Katsayısı
M11	3,1133	1,40251	,756	,945
M20	2,8433	1,15610	,748	,945
M21	2,5767	1,23120	,741	,945
M23	3,2233	1,21589	,771	,944
M25	3,1667	1,36324	,827	,942
M26	2,7033	1,29651	,808	,943
M28	2,9200	1,42843	,702	,947
M30	2,6000	1,27754	,832	,942
M46	3,3400	1,30515	,785	,943
M49	2,8033	1,26623	,788	,943
M53	2,6100	1,33059	,730	,945
Faktör 2: Cr α , 940 Tehdit				
M5	3,3400	1,48044	,795	,932
M7	3,0833	1,50908	,783	,932
M8	3,1567	1,51651	,677	,937
M14	2,9167	1,55492	,740	,934
M17	2,9700	1,40797	,784	,932
M18	3,0400	1,46020	,782	,932
M19	3,5500	1,41687	,808	,931
M22	3,0400	1,48292	,692	,937
M27	3,3767	1,40999	,749	,934
M45	2,8600	1,40486	,747	,934
Faktör 3: Cr α , 849 Reddetme				
M9	4,3000	1,12586	,608	,830
M24	4,0733	1,21362	,679	,811
M29	4,1167	1,16084	,717	,802
M51	3,6867	1,32199	,632	,825
M54	4,1567	1,23174	,657	,817

Bireyleri ölçülen özellik bakımından ayırt etmeye yarayan madde toplam korelasyonları incelendiğinde .632 ile .832 arasında değiştiği görülmektedir (Tablo 4). Bu değerler maddelerin oldukça yüksek ayırıcılık indeksine sahip olduğunu göstermektedir.

Bir sonraki aşamada, ölçeği oluşturan 26 maddeye alt-üst grup ortalamaları farkına dayalı madde analizi yapılmıştır. Analizden önce ölçeğe ait maddelerin madde toplam puanları hesaplanmıştır. Ardından bireylerin ölçekten aldığı puanlar küçükten büyüğe doğru sıralanmıştır. Maddelere verilen tepkiler kategorilendirildiğinde en düşük puan alanlar ölçülmek istenen özelliğe, tutuma sahip olmayanları, orta puanlar orta düzeyde ölçülmek istenen özelliğe sahip olanları, en yüksek puanlar ise ölçülmek istenen özelliğe, tutuma güçlü bir şekilde sahip olanları gösterir. Bu çalışmada 1 (alt grup) ölçülen özelliğe sahip olmayanları, 2 (üst grup) ölçülen özelliğe sahip olanları temsil etmektedir.

Bu sıralamaya göre 300 kişilik grubun en düşük puana sahip %27'sini oluşturan 84 kişi alt grup olarak en yüksek puana sahip %27'sini oluşturan 84 kişi ise üst grup olarak belirlenmiştir. Ölçek puanları dağılımının iki ucundaki %27'lik alt-üst grupların her bir ölçek maddesi için faktör yapılarına uygun olarak bağımsız gruplara yönelik t-testi ile madde puan ortalamaları arasındaki fark incelenmiştir. Bu analizden elde edilen değerler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Ölçeğin Madde Analizi %27'lik Alt Grup ve Üst Grup İçin T Değerleri

Madde No	(n= 84)	X	S	df	t
11	Alt grup	1,7831	,91129	165	17,138
	Üst Grup	4,3571	1,02549		
20	Alt Grup	1,7349	,92505	165	15,294
	Üst Grup	3,8452	,85720		
21	Alt Grup	1,4578	,72079	165	16,701
	Üst Grup	3,7143	1,00086		
23	Alt Grup	2,1205	,98026	165	15,145
	Üst Grup	4,2976	,87509		
25	Alt Grup	1,7590	,86377	165	23,027
	Üst Grup	4,5595	,70028		
26	Alt Grup	1,5542	,88694	165	17,125
	Üst Grup	4,0000	,95690		
28	Alt Grup	1,7229	1,06282	165	17,107
	Üst Grup	4,3214	,89390		
30	Alt Grup	1,2771	,63078	165	20,821
	Üst Grup	3,8333	,92922		
46	Alt Grup	1,8916	,84120	165	20,740
	Üst Grup	4,4762	,76798		
49	Alt Grup	1,6265	,80715	165	17,541
	Üst Grup	4,0476	,96823		

53	Alt Grup	1,4578	,76988	165	15,769
	Üst Grup	3,7857	1,10934		
5	Alt Grup	1,7108	,89074	165	25,921
	Üst Grup	4,7738	,60820		
7	Alt Grup	1,4819	,86054	165	20,649
	Üst Grup	4,4167	,97200		
8	Alt Grup	1,7470	1,12449	165	17,341
	Üst Grup	4,5238	,93752		
14	Alt Grup	1,4699	,99189	165	18,335
	Üst Grup	4,3690	1,05030		
17	Alt Grup	1,6867	,96180	165	17,728
	Üst Grup	4,2976	,94141		
18	Alt Grup	1,6506	1,00528	165	19,525
	Üst Grup	4,4286	,82558		
19	Alt Grup	2,0120	1,18418	165	20,409
	Üst Grup	4,8214	,41539		
22	Alt Grup	1,8313	1,12423	165	14,415
	Üst Grup	4,3095	1,09738		
27	Alt Grup	2,1446	1,13838	165	18,231
	Üst Grup	4,7381	,62323		
45	Alt Grup	1,5663	,79928	165	17,231
	Üst Grup	4,1190	1,09109		
9	Alt grup	3,4819	1,40001	165	8,714
	Üst grup	4,9048	,50585		
24	Alt grup	3,2048	1,28556	165	11,219
	Üst Grup	4,9048	,50585		
29	Alt grup	3,1566	1,31113	165	12,082
	Üst Grup	4,9286	,25909		
51	Alt grup	2,5783	1,20082	165	13,776
	Üst Grup	4,7381	,77800		
54	Alt grup	3,3253	1,40650	165	9,792
	Üst Grup	4,9048	,42848		

Ölçeğin %27 alt ve üst grupların madde puanları arasındaki farklara ilişkin olarak yapılan bağımsız gruplar için t-testi değerlerinin 23.027 ile 8.714 arasında değiştiği ve $P < .01$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Dağılımın iki ucundan alınan bu gruplar ne derece birbirine zıt ise ayırt edicilikte o derece hassastır (Özguven, 2011, s.115). Madde ortalama puanları alt gruplar için en düşük 1.27 ile üst gruplar için en yüksek 4.92 arasında değişmektedir (**Tablo 5**). Bu bulgulardan yola çıkarak ölçeğin hassasiyetinin oldukça yüksek ve ölçülmek istenen özelliğe sahip olan ile olmayana ayırt etme özelliğine sahip olduğu söylenebilir.

Sonuç

Göçmenlerin kabulü bağlamında yerel halkın göçmenlere ve göçmen politikalarına yönelik tutumları; göçmen, etnik kimlik ve gruplar arası ilişkileri potansiyel olarak şekillendiren ilişkilere katkıda bulunduğu için önemli bir faktördür (Fussell, 2014, p. 479). Göçmenlerin ve onlara yönelik uygulanan politikalarının ülkede yaşayan tüm gruplar üzerinde doğrudan ya da dolaylı bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Halkın göçmen algısı göçmenlere yönelik tutumları belirlemede rol oynadığı gibi göçmenlerin tutumları da halkın tutumlarının oluşmasına katkıda bulunur. Suriyelilere yönelik tutumların belirlenmesi başta uyum çalışmalarında kullanılmak üzere birçok alanda özellikle suriyeliler üzerine çalışma yürütenler tarafından istenen bir durumdur.

Bu çalışma Suriyeliler özelinde tüm halkın tutumunu ölçecek bir araç olması ve yerel halkın tutumuna ilişkin çalışmaların/politikaların boyutunun belirlenmesinde kullanılabilecek nitelikte olmasıyla diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Suriyelilere yönelik tutumlarının ayrıntılarından haberdar olan kamu kurum/kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar, STK'ler bu grubun topluma entegre çalışmalarını daha doğru ve sağlıklı yürütebilecekleri düşünülmektedir. Ön yargı, tehdit ve güvenlik, mekânsal ve duygusal yakınlık, temas ve kültürel değer ifadelerini içeren ölçek tehdit, kabul etme ve reddetme olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekteki üç boyut ölçülen özelliği %66 oranında temsil gücüne sahiptir. Ölçeğin geçerliğini ve güvenilirliğini belirlemek için kullanılan Cr α iç tutarlılık katsayısı ve KMO değeri ile yüksek bir geçerlik ve güvenilirlik oranına sahip olduğu ortaya konmuştur. Ölçekte yer alan maddelerin gerek ölçmek istediği özelliği ölçmeye gerekse ölçülmek istenen özelliğe sahip olan bireylerle sahip olmayan bireyler arasındaki farkı ayırt etme gücüne sahip olduğu tespit edilmiştir. AFA ve DFA yapı geçerliğinin test edilmesinde kullanılmıştır. DFA sonucu AFA da oluşturulan 3 faktörlü 26 maddelik yapı doğrulanmıştır.

Bu çalışma sonucunda yerel halkın Suriyelilere yönelik tutumunu ölçmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Gelecek çalışmalarda farklı örneklem grubunda ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının tekrar test edilmesi ve ölçeğin farklı özelliklere sahip gruplarda uygulanması ve tutumların yorumlanması önerilir.

Kaynakça

- Afad, (2013). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar 2013 saha araştırması sonuçları. Erişim Tarihi: 10 Haziran 2018, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25336/xfiles/1a-Turkiye_deki_Suriyeli_Siginmacilar_2013_1.pdf.
- Alba R., Rumbaut R.& Marotz, K. A. (2005). Distorted nation: Perceptions of racial/ethnic group sizes and attitudes toward immigrants and other minorities. *Social Forces*, 84 (2), 901 – 919. doi.org/10.1353/sof.2006.0002
- Alfieri, M. & Marta, E. (2011). Positive attitudes toward the outgroup: adaptation and validation of the Allophilia scale. *Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology (TPM)*, 18, 99-116. doi: 10.4473/TPM.18.2.3
- Allport, G. W. (1954). *The Nature of prejudice*. Cambridge: Addison Wesley Publishing Company.
- Ankaralı, H., Pasin, Ö., Karacan, B., Tokar, M., Künüroğlu, M., Çaçı, M., Özislam, M. E., & Şahingöz, N. B. (2017). Üniversite öğrencilerinin Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara bakış açısı. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7, 122-132.
- Ayers, J. W., Hofstetter, C. R., Schnakenberg, K.& Kolody, B. (2009). Is immigration a racial issue? Anglo attitudes on immigration policies in a border county. *Social Science Quarterly*, 90 (3), 593-610. doi.org/10.1111/j.1540-6237.2009.00633
- Birdal, K. B. (29 Ocak 2017). Suriyeli sığınmacılara yönelik algı ve tutumlar. Erişim Tarihi: 22 Nisan 2018, <https://www.evrensel.net/haber/305937/doc-dr-kavakli-suriyeliler-bu-toplumun-yeni-otekileri>.
- Blumer, H. (1958). Race prejudice as a sense of group position. *Pacific Sociological Review*, 1(1), 3-7.
- Brown, T. A. (2015). *Confirmatory factor analysis for applied research*. (2th ed.). New York: Guilford Press.
- Bogardus, E. S. (1933). A social distance scale. *Sociology & Social Research*, 17, 265-271.
- Byrne, B. M., Shavelson, R. J., & Muthén, B. (1989). Testing for the equivalence of factor covariance and mean structures. The issue of partial measurement invariance. *Psychological Bulletin*, 105, 456–466.

- Comrey, A. L. & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis* (2th ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- DeVellis, F. R. (2014). *Ölçek geliştirmede kuram ve uygulamalar*. (T. Totan, Çev.). (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Eagly, A. H. & Chaiken, S. (2007). The advantages of an inclusive definition of attitude. *Social Cognition*, 25(5), 582-602.
- Engel, K. S., Moosbrugger, H. & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness of fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8 (2), 23 – 74.
- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme-I: Temel kavramlar ve işlemler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erkuş, A. (2017). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme-II: Ölçme araçlarının psikometrik nitelikleri ve ölçme kuramları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ersoy Quadır, S. & Kabaklı Çimen, L. (2018). Türk vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılarla ilgili görüşleri (Konya ili örneği). *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 53 (2), 327-345. doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.18.05.906
- Eşişül, A., Arslan, B., Gencer, A. Ş., Tosun, S., Korkmaz, S. S. & Yıldırım, Ş. B. (2017). Bilgiden algıya: Türkiye'deki sığınmacı, göçmen ve mülteci algısı üzerine bir çalışma. 1-33. Erişim Tarihi: 23 Nisan 2018, <http://ps-europe.org/tr/turkiyedeki-siginmaci-gocmen-ve-multeci-algisi/>.
- Fussell, E. (2014). Warmth of the welcome: attitudes toward immigrants and immigration policy. *Annual Review Of Sociology*, 40, 479–498. doi:10.1146/annurev-soc-071913-043325.
- Geurts, J. P. J. (2017). *Attitudes and perception towards atheists, jews, lgbt and syrians. A comparison between turkish youth in Turkey and turkish youth abroad via an integrated threat theory approach* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hogg, M. A. & Vaughan, G. M. (2005). *Social psychology* (4th ed.). London: Pearson Education.

- Hugo, (2014). Türkiye'deki Suriyeliler toplumsal kabul ve uyum araştırması. Erişim Tarihi: 10 Haziran 2018, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/46184>.
- Keleş, S. Ç., Aral, T., Yildirim, M., Kurtoglu, E. & Sunata, U. (2016). Attitudes of Turkish youth toward Syrian refugees in respect to youths' gender, income, education, and city: A scale development study. In D. Eroğlu, J. H. Cohen & I. Sirkeci, (Eds), Turkish migration (pp.173-181). London: TPL
- Kılınç, A. Ç., Çepni, O. & Kılcan B., (2017). Mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *International Journal of Human Science*, 14 (2), 1045-1057.
- Kline, R. B. (2010). Principles and practice of structural equation modeling. (2th Ed.), New York: The Guilford Press.
- Magallares, A. & Morales, J. (2017). Spanish adaptation of the Allophilia Scale. *Anales De Psicología / Annals Of Psychology*, 33(2), 283-291.
- Munro B. H. (2005). Statistical methods for health care research. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Özgülven, İ.E. (2011). Psikolojik testler. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Petty, R. E., Wegener, D. T. & Fabrigar, L. R. (1997). Attitudes and attitude change. *Annual Review of Psychology*, 48, 609 – 647.
- Pittinsky, T. L., Rosenthal, S. A. & Montoya, R. M. (2011). Measuring positive attitudes toward outgroups: Development and validation of the Allophilia Scale. In L. R. Tropp & R. K. Mallett (Eds.), *Moving beyond prejudice reduction: Pathways to positive intergroup relations* (pp. 41-60). Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Seçkin, A., Seki, İ.(2017).Çanakkale ili özelinde Yabancı göçmenlere karşı toleransın bölgesel analizi. *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*,1(3),453-462.
- Sharma, S. (1996). *Applied multivariate techniques*. New York: John Wiley & Sons Inc
- Süleymanov, A. (2016). Sultanbeyli İlçesindeki Suriyelilerin Yaşam Deneyimleri, Suriyeli Mülteci Çocuklarla El Ele Projesi Sonuç Raporu, İstanbul.
- Süleymanov, A. (2017).Suriyelilerin Türk toplumunda toplumsal uyum ve sosyal kabul düzeyi. *Türk Yurdu Dergisi*, 361, 27-30.

- Stephan, W. G., & Stephan, C. (1996). Predicting prejudice. *International Journal of Intercultural Relations*, 20, 1 – 12.
- Stephan, W. G., & Stephan, C. W. (2000). An integrated threat theory of prejudice. S. Oskamp (Eds.), *Reducing prejudice and discrimination*, Hillsdale, NJ: Erlbaum, 23-46.
- Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi*. (5.baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Tinsley, H. E. A. & Tinsley, D. J. (1987). Uses of factor analysis in counseling psychology research. *Journal of Counseling Psychology*, 34, 414-424.
- Türksam, (2018). *Türk Halkının Sığınmacı / Mülteci Algısı Rapor No:4*. Erişim Tarihi: 07 Temmuz 2018, <http://www.turksam.org/tr/rapor-detay/8-turk-halkinin-siginmaci-multeci-algisi>.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46 (özel sayı), 74-85. Erişim tarihi: 10 Haziran 2018 <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/369427>.

Ek 1: Yerel Halkın Suriyelilere Yönelik Tutumunu Ölçme amacıyla oluşturulan 54 Maddelik Deneme Ölçek Formunda Yeralan Tutum İfadelerinden Bazıları

Aşağıda Türkiye’de yaşayan Suriyelilere yönelik duygu ve düşüncelerini yansıtan cümleler yer almaktadır. Bu cümlelerin karşısında “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” olmak üzere beş seçenek verilmiştir. Lütfen cümleleri dikkatle okuyunuz ve size en uygun olanını (x) işaretleyerek belirtiniz.

1. Suriyelilerin sınır dışı edilmesini desteklerim.
2. Suriyelilerin ana dillerinde eğitim almalarını desteklerim.
3. Suriyelilerin toplumumuza çeşitlilik kattığına inanırım.
4. Suriyeliler ile zaman geçirmekten hoşlanırım.
5. Suriyeliler ile aynı mahallede yaşamaktan rahatsız olmam.

6. Suriyeliler yararına düzenlenen etkinliklere katırım.
7. Suriyelilerle evlilik bağlarının kurulmasından rahatsız olurum.
8. Suriyelilere ön yargısız yaklaşırım.
9. Suriyelilerin yaşam tarzına saygı duyarım.
10. Suriyeliler ile aynı ortamda bulunmam.